

Vicent J. Escartí, *Literatura valenciana en les festes a sant Vicent Ferrer (1755)*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2019, 284 pp.

Carme ARRONIS
Universitat d'Alacant

És una molt bona notícia poder tenir aquest llibre a les mans per diverses raons. La primera, perquè totes les aportacions que es fan sobre la història literària dels valencians a l'edat moderna són motiu de celebració, perquè no sovintegen, i perquè ens presenten contextos culturals i usos literaris poc coneguts. La segona, perquè aquest treball, que se centra en la celebració del tercer centenari de la canonització de Vicent Ferrer a València, ens permet, d'una banda, conèixer les expressions literàries devotes que s'adreçaven al sant, i alhora, d'una altra, endinsar-nos en la realitat sociolingüística del Setcents en un moment clau: pocs decennis després de la instauració del Decret de Nova Planta (1707), que marginà la llengua pròpia dels àmbits burocràtics i oficials. La tercera bona raó és que aquest llibre és fruit de la recerca acurada i rigorosa de Vicent J. Escartí, a qui hem d'agrair més d'una aportació en aquest sentit. De fet, aquest treball ve a sumar-se i a completar el llarg elenc de publicacions que ja ha dedicat a l'ús del valencià al barroc en relació al culte a sant Vicent Ferrer.

Literatura valenciana en les festes a sant Vicent Ferrer (1755) recull les notícies de les celebracions que es van fer amb motiu del tercer centenari de la canonització del dominic valencià; analitza les produccions d'ambició literària que se'n feren i edita aquelles escrites en català. Entre els textos trobem des de crides i cartells de les festes, al·leluies que contenien versos llançats des dels carros de les processons, i, sobretot, cròniques de les celebracions fetes a posteriori, que aplegaven alhora bona part dels escrits que s'havien produït. És a dir, papers que ens apropen a aquesta literatura de circumstàncies. Si bé, com el mateix Escartí declara, la qualitat artística de la majoria de les peces és limitada, també és cert que ens parla dels gustos d'una època i d'una manera de celebrar la festa en la pròpia llengua. I és que, com bé explica l'autor, sant Vicent Ferrer adunava els sentiments identitaris del poble valencià: la devoció i la fe, l'orgull pel passat històric del regne, la vindicació de la llengua... Celebrar l'efemèride brindava l'ocasió per enaltir les arrels pròpies, tot i que fóra amb manifestacions puntuals que no sempre tenien una difusió que transcendira en el temps, ja que sovint no arribaven als circuits comercials editorials.

Si bé en el llibre podrien haver-se diferenciat clarament dos blocs: l'estudi introductor i l'edició dels textos, l'autor ha preferit l'estructuració per capítols. Després de la introducció, en què es justifica la intenció i l'interés del treball, al primer capítol, Escartí ens ofereix una breu panoràmica de les primeres manifestacions escrites destinades a celebrar el culte al sant, des de les primeres hagiografies a les cròniques que narren els primers festejaments públics que féu la ciutat de València amb motiu de la canonització del dominic, el 1456, uns mesos després de ser elevat als altars. Especialment interessant, però, m'ha semblat el repàs que fa de les celebracions de la canonització en les centúries següents, als segles XVI i XVII, ja que permet que ens familiaritzem amb aquest tipus de literatura festiva i contextualitzem la celebració del tercer centenari vicentí, objecte d'estudi, per poder apreciar-ne la singularitat.

El segon capítol, *Els relats de les festes de 1755 i l'ús del valencià: versos i sermons*, el més extens de l'estudi, s'ocupa ja amb detall d'aquest tercer centenari de la canonització. Les mostres que han pervingut són més abundants i variades que en les celebracions precedents, bé per la major proximitat de l'esdeveniment en el temps, bé per la major ambició de les celebracions. Els gèneres literaris més conreats en valencià, com ja s'apunta al títol de l'ítem, foren, d'una banda, el poètic, ja que al Barroc una celebració festiva comportava indefugiblement l'expressió del fervor col·lectiu a través de justes i certàmens poètics; i d'una altra, l'homilètic, ja que alguns dels sermons dedicats a recordar i lloar la figura del sant, seguint la tradició de la festa vicentina, també es pronunciaren en la llengua del poble. La percepció que es tenia del dominic com un predicador monolingüe, que sermonava en llur llengua natural arreu d'Europa, afavoria l'ús d'aquesta per celebrar-lo, i per recordar com n'era d'apta per a aquest ofici. Escartí, doncs, diferencia dos tipus d'escrits en la producció del centenari vicentí, els que qualifica d'«efímers» o de «circumstàncies», i els que tenien una pretensió de difusió més ambiciosa, més enllà del consum puntual i local, i que aspiraven a assolir certa oficialitat com a cròniques de les celebracions.

Una vegada contextualitzat aquest tipus de literatura, els subapartats del capítol aborden les produccions literàries més destacades. Dels relats oficials, se n'ocupa fonamentalment de dos: del volum del jesuïta Tomàs Serrano, publicat set anys després de les celebracions, i del frare dominic Vicent Tarifa, que no arribà a les premses. Tots dos volums són en castellà, però l'anàlisi minuciosos que Escartí fa de les narracions ofereix una visió global de les festes, dels textos produïts en valencià i de l'ús social de la llengua. El tercer subapartat el dedica a la literatura «efímera» que ens ha pervingut al marge de les cròniques oficials: romanços, col·loquis i relacions

en vers, la majoria dels quals escrits íntegrament en valencià. El quart i darrer, analitza el sermó del frare dominic Lluís Mas, doctor en Teologia de la Universitat de València, i un dels pocs que se'n feren i s'imprimiren en valencià en aquella efemèride, que, a més, revela certa pretensió literària.

El tercer capítol se centra en la producció poètica de Joan Collado, pintor i poeta del cercle de Carles Ros, ja esmentat en l'apartat dedicat a la producció poètica efímera, però que, a parer d'Escartí, mereix una atenció específica atès el número de composicions i l'ambició intel·lectual de les peces (principalment sonets i romanços, alguns dels quals monosil·làbics), que fins i tot van ser impreses. Escartí refereix les obres que signa i les que se li han atribuït i les notícies que es tenen de la seua vida, tretes de les cròniques dels seus coetanis i dels bibliògrafs i estudiosos de la literatura posteriors que s'han ocupat de la seua producció. El lector, doncs, té a l'abast un estat de la qüestió sobre aquest poeta singular de la segona meitat del Setcents, que encarna els gustos i les preferències literàries de la València de l'època.

El quart capítol, que tanca el que seria l'estudi introductor, ofereix unes breus conclusions que subratllen novament l'interès literari, cultural, lingüístic i sociolingüístic d'aquestes peces.

El capítol cinquè constituïria el segon bloc de l'obra, en què s'edita el corpus textual seleccionat: les peces escrites en valencià amb motiu d'aquelles celebracions. Els criteris d'edició són conservadors i respecten en general la grafia dels originals, pel que permeten conèixer l'estadi ortogràfic de la llengua a finals de l'edat moderna, en un context cultural molt castellanitzat. Les obres editades són les que s'han anat analitzant als capítols anteriors: (1) les *Poesies valencianes que compongué Joan Collado*; (2) el *Romans nou en lo qual se anuncien les festes que se han de celebrar en esta ciutat de València, de la tercera centúria de la canonisació de [...] sent Vicent Ferrer*; (3) els col·loquis titulats *Sentiments i aconhorts de monsenyor lo Rat Pennat [...] i el Galàpago eo Tortuga dels obrers de vila de la ciutat de València, al temps de passar la processó del centenar de la canonització de sant Vicent Ferrer [...] i el Coloqui entre el Engonari de la Llontja y el Dragó del coletgi, sobre les festes del centenar de sant Vicent*; (4) les poesies valencianes incloses a la *Cèdula de sanidad que concede el Santo Hospital General de Valencia a muchas de las poesías que adornaron las calles y se arrojaron de los carros [...]*, (5) les aplegades a la crònica de Tomàs Serrano, *Fiestas seculares con que la coronada ciudad de Valencia celebró el feliz cumplimento del tercer siglo de la canonización de [...] san Vicente Ferrer*, (6) i les que refereix la *Relación histórica de las festividades, demonstraciones y sagrados cultos con que este real convento de Predicadores de Valencia celebró el tercer centenar [...]*, de Vicente Tarifa. A l'apèndix encara s'editen

altres textos no literaris, com són la breu crida a la participació de la festa, *Joyes y premis que ofereix la molt ilustre [...] ciutat de València en les festes y processó del tercer centenar [...]*, i el sermó del frare dominic Luis Vicente Mas.

Comptat i debatut, el volum d'Escartí ofereix la possibilitat de conèixer, per boca dels participants, les festes barroques valencianes en honor de sant Vicent o, el que és el mateix, els usos i els costums d'un poble que vol celebrar la seua idiosincràsia a través d'un dels seus mites més reconeguts. L'aportació, per tant, és d'un interès innegable pel que descobreix, i alhora perquè encurioseix el lector per voler saber-ne més.